

DEMOKRATI-SOCIALT-SJÄLVSTÄNDIGT

Utbildningen i förskolan ska genomföras i demokratiska former och grundlägga respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar som vårt samhälle vilar på, människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet och solidaritet. Barnen ges möjlighet att utveckla förmågan till empati och omtanke genom att själva bli visade detta, och tränar sin medkänsla och inlevelseförmåga genom att få delta i situationer som stärker detta. Genom att få möjlighet att delta i planering av aktiviteter, uppmuntras uttrycka sina tankar och känslor på olika sätt, att ges möjlighet att förstå hur dagen är organiserad och inom vilka ramar självbestämmande kan ske, arbete i grupper som stärker samarbete tränar barnen sina demokratiska förmågor. Barnen uppmuntras att föra fram sina tankar och idéer och förskolan skapar också förutsättningar för det genom den utforskande och dialogiska metodik som används. Vår förskola vinnlägger sig om att leva demokratiska värderingarna genom sättet på vilket den är organiserad. En platt organisation där alla är lika mycket värda och alla lyssnar på varandra och det mesta sker i samarbete i det arbetslag som omfattar samtliga vuxna på förskolan.

Förskolan ska se till att alla barn utvecklar en god trygghet och en bra självkänsla genom att se till varje individs behov av omsorg, lärande och utveckling samt ges rika möjligheter att få chans att uppfatta sig själv som lyckad och värdefull. Tryggheten utvecklas genom att först få ingå i det lilla sammanhanget på förskolan, att få bra anknytning till sin baspedagog, ett bra samarbete med föräldrarna där de också känner sig trygga med förskolan. Successivt lär barnen känna alla pedagoger och blir van att vistas i alla rum och blir förtrogna med vad det finns för material och vilken typ av aktiviteter de kan ägna sig åt där, antingen på eget initiativ eller genom planerad aktivitet eller improviserat förslag från pedagog. Barnen tar under förskoletiden del i allt större sammanhang och får med ökad utveckling också utökat ansvar. Vi ser barnen som i grunden kompetenta och låter dem få tänka och pröva själva. Vi hjälper dem sedan efter behov. Genom att inte hjälpa barnen i onödan, genom att se till att de kan vara kompetenta genom att förskolemiljön är anpassad efter dem, genom att göra förskoledagen tydlig för barnen själva, genom att uppmuntra dem att hjälpa varandra, ger vi dem möjlighet att uppleva tillfredsställelse i och glädje i att göra framsteg och övervinna svårigheter samt att få en positiv uppfattning om sig själva som kunniga, lärande, empatiska och skapande individer.

Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla;

- sin identitet och känna trygghet i den samt medvetenhet om rätten till sin kroppsliga och personliga integritet,
- självständighet och tillit till sin egen förmåga
- förmåga att fungera enskilt och i grupp, samarbeta, hantera konflikter och förstå rättigheter och skyldigheter samt att ta ansvar för gemensamma regler
- förmåga att lyssna på och reflektera över andras uppfattningar samt att reflektera och ge uttryck för egna uppfattningar
- sin kulturella identitet samt kunskap om och intresse för olika kulturer och förståelse för värdet av att leva i ett samhälle präglad av mångfald samt intresse för det lokala kulturlivet
- öppenhet, respekt, solidaritet och ansvar
- förmågan att ta hänsyn till och leva sig in i andra människors situation samt vilja att hjälpa andra
- sin förmåga att upptäcka, reflektera över och ta ställning till olika etiska dilemman och livsfrågor i vardagen
- respekt och förståelse för alla människors lika värde och de mänskliga rättigheterna; förståelse för att alla människor har lika värde oberoende av social bakgrund och oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionsnedsättning

- känner delaktighet i sin egen kultur och utvecklar känsla och respekt för andra kulturer
- sin förmåga att lyssna, reflektera och ge uttryck för egna uppfattningar och försöker förstå andras perspektiv
- sin förmåga att uttrycka sina tankar och åsikter och därmed få möjlighet att påverka sin situation
- utvecklar sin förmåga att förstå och att handla efter demokratiska principer genom att få delta i olika former av samarbete och beslutsfattande
- utvecklar sin förmåga att ta ansvar för sina egna handlingar och för förskolans miljö

Så här jobbar vi med läroplanens punkter

De vuxnas förhållningssätt. Den främsta källan för barnen för tillägnet av ett demokratiskt förhållningssätt, är förstås hur vi som vuxna förhåller oss till barnen i vardagen. Om vi lyssnar på barnen, låter dem vara med att bestämma, om vi tröstar och hjälper de som behöver, om vi försöker hitta gemensamma lösningar på problem om vi respekterar barnens åsikter, tankar och känslor... Ja... då kommer barnen också att uppfatta och lära sig dessa värden. När vi visar att vi inte kan allt eller vet allt, men att vi kan försöka ta reda på tillsammans, grundlägger vi en öppenhet för olika lösningar och en naturlighet i att söka reda på saker, att lära sig – inte att veta. Förhållningssättet tränar barnen varje dag i sina kontakter med varandra och med oss vuxna. I planen mot mobbing och kränkande behandling beskrivs mer ingående det demokratiska synsätt som ligger till grunden för likabehandling. Vi arbetar också efter barnkonventionen och också i samklang vår HBT-policy.

Material för dialog om och acceptans av olikheter. Vi har bland böckerna valt ut sådana som visar på olikheter. Som luckrar upp de förgivettagna normerna och begreppen. KomPLICERAR bilden av hur en familj ser ut, hur känslor och könsroller kan se ut, vem som får vara vilken figur i luciatåget osv för att ge barnen alternativa berättelser om verkligheten. Vi läser ofta boken om barnens rätt. Det stärker barnen på ett direkt sätt – att de känner sig viktiga och deras behov tas på allvar. Vi stöttar en mängd olika roller i barnens lekar och ger förslag på roller oavsett vilket kön barnen har. I leken ska allt vara rätt. Vår rullstolsramp och handikapptalett ger ofta anledning att prata om funktionshinder och hjälpmedel. Och att alla människor ska få det stöd de behöver för att fungera bra.

Demokratiska val i vardagen, självbestämmande och inflytande. Vi omsätter demokratiska värderingar, dels i vårt bemötande gentemot barnen, som likvärdiga medmänniskor, och dels i mycket av den vardagliga praktiken. Varje dag bestämmer barnet själv under stor del av dagen vad det vill göra. Vi har planerade aktiviteter som vi engagerar barnen i (men aldrig tvingar dem till) och ibland behöver vi vuxna bestämma att vi behöver komma ut, men annars bestämmer barnen i hög grad lekar och aktiviteter själva. Barnen kan inte bestämma *när* vi ska ha mellanmål, lunch och vila, men de kan i viss utsträckning påverka vad de vill göra under vilan. Sova, ligga ner och vila eller sitta uppe i lugna aktiviteter. De tillfrågas också kontinuerligen om vad de tycker om maten, och kan då påverka lunchens innehåll genom återrapportering till köket. Varje dag bestämmer också barnen innehållet i de fina samtal vi har kring lunchen och som vi pedagoger försöker underlätta och fördjupa. Vi uppskattar och uppmanar barnen att uttrycka sina olika åsikter och att lyssna på varandras tankar. Såväl i lunchsamtalen som i samtal kring aktiviteter eller i lek. Barnen har formellt inflytande genom barnråd samt genom barnens val och informellt inflytande under stora delar av dagen genom individuella val av projekt, lekar och aktiviteter.

Att få hjälpa till stärker solidaritet och känsla av samhörighet, trygghet ansvar. Genom att skapa situationer där barnen kan hjälpa varandra, över utvecklingsgränser eller kunskapsgränser, kan vi hjälpa dem att utveckla solidaritet och självkänsla. Barnet som hjälper känner sig kompetent och ansvarig, och den som blir hjälpt känner trygghet i att det finns hjälpsamma medmänniskor runtomkring. Vi vuxna tänker på att inte samma barn blir de som blir hjälpare. Vi märker att de kan stötta varandra i känsliga situationer och ibland hävda sin gruppsolidaritet gentemot oss vuxna. Att de kan stå upp för varandra och föra varandras talan. Att få hjälpa till med de vardagliga sysslorna

som även de vuxna gör stärker också ansvars känslan och känslan av delaktighet. Exempelvis när det gäller att plocka undan efter lekar, eller ta hand om materialet efter en aktivitet. Att duka och duka av och städa efter lunchen. Ansvara för sina uppgifter och lekar. Vi stöttar dem genom frågor som underlättar för dem att söka stöd hos en kompis istället för hos oss vuxna i enklare frågor, att skapa mindre åldersblandade grupper och att bejaka barnen och lyfta fram när de agerar hjälpsamt. Vi vill hjälpa barnen att ta ansvar för gemensamma regler, och att alla hjälper till lite efter förmåga. De får förtroende och vet att de har rättigheter och också vissa skyldigheter. Tex att upprätthålla lekreglerna. Vi stöttar dem att ta ansvar för sina egna handlingar genom att hjälpa dem att förstå vilka konsekvenserna kan bli av olika handlingsalternativ. I måndagarnas miljöarbete får de också gemensamt ta ansvar för miljön.

Konflikthantering i barnens egna lekar och aktiviteter. I de fria lekar och aktiviteter avhandlar barnen ofta demokratifrågor; vem ska vara med, hur ska det gå till, vad händer om man inte vill vara med längre osv. I barnens egna förhandlingar, och ibland konflikter, som kan uppstå i leken tränar barnen sina demokratiska färdigheter genom att lyssna på den andre, se olika möjligheter till lösningar och enas om att komma överens eller att fortsatt ha skilda åsikter. Vi hjälper barnen genom att ge dem möjlighet att sätta sig in i den andre personens situation och att också få syn på sina egna åsikter och agerande. Vi ser viljekonflikter som ett naturligt inslag i barnens utveckling och barnen tränar sig i att handskas med den egna viljan i relation till andras vilja. Såväl i förhållande till förskolekompisar som i förhållande till oss vuxna och de regler som finns. Vi vill värna den personliga integriteten, den personliga viljan och samtidigt lära barnen att respektera andras viljor och utveckla verktyg för att hantera krocker som uppstår.

Barnens val. Vi vill också att barnen ska kunna välja aktivitet och lek efter intresse och inte efter vad andra väljer och uppmanar dem att välja det de själva har lust med. Detta stärks när vi arbetar med barnens val och där fokus är innehållet i aktiviteten. På morgonen tre dagar i veckan samlas alla utom de allra yngsta i en samling för att välja. De tre pedagogerna presenterar aktiviteten och i vilket rum aktiviteten kommer att ske. Barnen får olika mycket stöd för att kunna göra ett val utifrån det egna intresset. Barnen får ta ett kort till den aktivitet de valt för att tydliggöra valet. Innehållet i aktiviteterna i barnens val kretsar kring de intressen vi fångat upp att många barn har. När ett tema är bestämt kommer aktiviteterna handla om detta.

Delaktighet i gemensamt intresse – Tema. Efter att ha arbetat ihop oss kring tema Älvkalaset fortsatte observationerna för att hitta ett gemensamt område att utforska som ligger i linje med barnens intressen och undersökanden. Temat bestämdes till att ha beteckningen Matresan och i planeringen har vi vävt in det som barnen visat oss vara intresserade av och som även är sådant vi vill utmana dem i och lära dem mer om. Det blir ett innehåll i aktiviteterna som alla barn kan relatera till och vara delaktiga i på olika nivåer. Ett gemensamt ämne som alla kan prata om. Det skapar vår ram som vi sedan belyser ur många olika perspektiv och på många olika sätt.

Bejaka olika roller i leken – att bredda den egna personlighetsrepertoaren. Barnen utvecklas personligen i ömsesidigheten i den gemensamma leken. De får möjlighet att pröva olika roller och också bredda sin egen repertoar av hur man kan vara som människa. Vi försöker alltid bejaka möjligheterna, öppningarna. Ja, så kan det också vara, så kan vi också göra. Och ibland måste vi förhandla, prioritera och fördela. Alla kan inte göra allt samtidigt till exempel. Då lär vi oss olika strategier för att handskas med konflikter. Barnen växer i det respektfulla bemötandet och i möjligheten att pröva nya aktiviteter och situationer och märka att det fungerar. Jag får och kan också. Vi pedagoger kan testa olika grupperingar för att öka ramarna för barnen. De känner trygghet i sin egen identitet genom att de blir accepterade och bekräftade i sitt eget uttryck och i sina känslor. Att de blir tagna på allvar. Vi hjälper till genom att skapa utrymme för samtal, fråga om och fånga upp barnets känslor.

Kunskap om andra kulturer. Sammansättningen av barn på förskolan är ganska homogen. De har liknande bakgrund och kultur. Därför blir det extra viktigt för oss vuxna att föra in olikheterna och lyfta fram dem som något positivt. Mångfalden som berikande. Vi lyfter fram våra personliga olikheter, de olika språk och kulturer vi har koppling till... Vi väljer musik från många olika länder och genrer och kan lyssna på olika språk på radion, eller sjunga sånger på andra språk. Personal med ytterligare språk än svenska uppmanas att använda det i sång och tal. Genom matresan får vi rika möjligheter att dyka in i olika länder och kulturer genom deras maträtter och vi får smak från olika världar. Barnen har också intresserat sig för symboler och flaggor vilket också lett till att de velat lära sig om ytterligare länder. Det är ett roligt sätt att vidga världen på för barnen och odla känslan av tolerans för olika levnadssätt och respekt för andras tankar. Det väcker också funderingar över vårt eget samhälle och olika livsfrågor.

Utveckling genom musik, sång och drama. I musik/sångstunder och dramaövningar får alla barnen göra egna val, och sedan väntar alla på sin tur och lyssnar på varandra. Barnen har stort medbestämmande och kommer med egna förslag på sånger, danser eller påverkar berättelser genom att hitta på nya händelser. Nu har vi jobbat mycket med drama om konflikter. Alla tar del av varandras berättelser och den problemställning som kommer fram. De ingår i ett gemensamt sammanhang, men bidrar som individer med sina tankar på lösningar. Dramaberättelserna stimulerar fantasi, samarbete, öppenhet, respekt, empati och ansvar för den gemensamma berättelsen. Det sker även dockteater i barnens egen regi, de bestämmer tillsammans berättelsen och dialogen. Det tränar ömsesidigheten och stärker lyhördhet. Dramaövningar med publik är en mer organiserad aktivitet som leder till att barnen blir tydliga för sig själva och andra.

Utveckling genom matematik och experiment. I matematik och experiment tränar barnen att ta ställning och dela med sig av sina tankar. De tränar tankemässig självständighet, delar med sig till varandra och uppfattar att allas tankar är viktiga. Barnen förklarar sina hypoteser, sedan är alla med och aktivt experimentera för att pröva hypoteserna. De uppövar en logisk metodik. De uppmuntras att våga pröva. Barnen uppmuntras att ta gemensamt ansvar för att alla har fått göra tex. De uppmuntras också att ta plats i gruppen. Barnen bestämmer ibland själva vad de vill experimentera med och hur det ska gå till, medan vi hjälper dem att genomföra sina intentioner. De har då själva förhandlat i gruppen om vad de vill göra, och hur det ska gå till.

Utveckling genom skapandeaktiviteter. I ateljén är självbestämmandet stort. Många stunder under dagen kan barnen själva välja vad de vill göra i ateljén och vilket material de vill använda. Även när det är ordnade aktiviteter med en specifik ram, en viss sak som utforskas, uppmuntras barnen att göra egna val vad gäller komposition, färg, eller annat som kan varieras och skapa mångfaldiga uttryck. Det finns inte bara ett sätt att göra saker på och det blir mycket tydligt i de skapande processerna. I de styrda aktiviteterna återfinns metodiken att ställa barnen frågor kring vad de tänker eller tror om vad de ska göra, ställa upp hypoteser och sedan pröva dem mot ett material. Allt för att försöka lyfta fram det lärande som sker i situationen och klä det i ord. De lär både sig själva och varandra genom att dela betraktelser. De utvecklar självständighet och tillit till sin egen förmåga.

På detta sätt utvecklar barnen sin förmåga att uttrycka sina tankar och åsikter och får därmed möjlighet att påverka sin situation, de utvecklar sin förmåga att ta ansvar för egna handlingar och för förskolans miljö. De utvecklar sin förmåga att förstå och handla efter demokratiska principer genom att få delta i olika former av samarbete och beslutsfattande.

Vi har också en barnrättsansvarig – Tove Lindholm – som speciellt ansvarar för att bevaka barnens rätt

SPRÅK-BEGREPP

Språk, lärande och identitetsutveckling hänger nära ihop och är viktiga grundpelare i barnens bygge av en läridentitet. Förskolan ska uppmuntra och ge barnen möjlighet att uttrycka sig och kommunicera på många olika sätt. För att utveckla det muntliga språket är högläsning centralt och arbete med bokstäver, former och symboler grunden för att lätt kunna ta till sig det skriftliga språket. Förskolan ska också lägga grunden för barnens förståelse för olika språk och kulturer och att det talas andra språk i Sverige än bara svenska. Barn med annat modersmål än svenska ska också ges möjlighet att utveckla detta.

Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla;

- sin förmåga att upptäcka, reflektera över och ta ställning till olika etiska dilemman och livsfrågor i vardagen,
- tillägnar sig och nyanserar innebörden i begrepp, ser samband och upptäcker nya sätt att förstå sin omvärld,
- utvecklar nyanserat talspråk, ordförråd och begrepp samt sin förmåga att leka med ord, berätta, uttrycka tankar, ställa frågor, argumentera och kommunicera med andra,
- utvecklar intresse för skriftspråk samt förståelse för symboler och deras kommunikativa funktioner,
- utvecklar intresse för bilder, texter och olika medier samt sin förmåga att använda sig av, tolka och samtala om dessa,
- som har ett annat modersmål än svenska utvecklar sin kulturella identitet och sin förmåga att kommunicera såväl på svenska som på sitt modersmål.

Så här jobbar vi med läroplanens punkter

Den starkaste språkmotorn vi har är barnens egna lekar. Där delar de spontant ord och begrepp i ett meningsfullt sammanhang. Vi bygger på genom att erbjuda dramasammanhang där barnen på ett mer strukturerat sätt samtalar och utvecklar begrepp kring olika berättelser. Barnen använder såväl tal- som kroppsspråk och olika rekvisita i en rik väv av betydelser. Innebörden i begreppen blir tydliggjorda. Barnen iscensätter ofta självupplevda eller fantiserade saker på eget initiativ, där de engagerar sina kompisar att ta del och lägga till. De lyssnar på varandra och tar till sig nya ord.

Musiken som språk. I musiken används rytmen, tonen, klangen och rörelsen som betydelsebärande element. Rim, ramsor och ordlekar stärker det lekfulla förhållningssättet till språket och orden. Genom rörelsesånger gestaltas sångtexten så att innebörden blir tydlig.

Berättelser och sagor. Böckerna ger alltid upphov till funderingar och små samtal kring innehållet. Varje dag finns möjlighet till högläsning eller egen läsning. Ofta kan vi hitta barnen två och två eller tre och tre kring någon bok som de bläddrar i tillsammans. Men så läser vi också gärna för dem. Biblioteket fylls på med böcker successivt. Fördelen med CD-sagor är att barnen kan lägga sig ned och bara koncentrera sig på att lyssna. Bildskapandet handlar hela tiden om olika berättelser. Någoting som barnet har tänkt kring innan det börjar skapa, eller en historia som utvecklas i samband med att strecken finner sin plats på pappret. Barnen jobbar ofta tillsammans och skapar små mikrosagor tillsammans med utgångspunkt i bilden. De som kan sätter ibland egna texter till bild och de hjälper också sina kompisar att stava. Vi tränar skriftspråket genom att på ett lekfullt sätt jobba med bokstäverna som symboler och leka med deras sammansättning och associera kring deras former. Barnen engagerar sig gärna i olika bokstavslekar. Barnen i skolklubben arbetar med egna böcker kring tankar och erfarenheter från förskola och skola och skapandet av böcker har spridit sig även till andra. Barnen tänker, skriver i den utsträckning de kan, frågar, ritar och fantiserar och berättar.

Utveckling av språket genom dialog. Förutom de vardagssamtal som uppstår hela tiden så arbetar

vi metodiskt med språket i de aktiviteter vi gör, där vi samtalar kring vad som händer och barnen beskriver vad de gör. Vi fångar upp barnens förståelse genom att de får berätta vad de vet och tänker kring aktiviteten, vad de tror ska hända och vi följer upp med att de får beskriva vad som faktiskt hänt. De lär sig nya begrepp i olika experiment och övningar där vi arbetar med olika kunskapsområden och för in nya ord. Kring lunchen har vi ofta samtal där en stor grupp barn samtalar kring samma ämne och bidrar med egna erfarenheter och tankar. Kontinuerligt läggs det också nya nyanser till barnens begrepp. Vi uppmuntrar alla att bidra och fördjupar innehållet genom att hjälpa till med att hålla samtalsstrukturen. Att alla får säga och att vi lyssnar på varandra. Vi uppmuntrar också till samtal mellan barnen genom att ställa frågor och bjuda in fler röster i olika frågor.

Kroppsspråk. I rörelselekar och dramaaktiviteter tränas utöver talspråk även kroppens språk och det dramatiska uttrycket i rörelse och ljud i lek med olika röster och tonlägen. Lekspråket stärks i de gemensamma berättelser som barnen bygger i det pedagogiska dramat. Vi har ofta pedagogiskt drama med ett konflikthinneåll för att träna barnen att ta ställning och våga säga ifrån.

Symbolspråk. I barnens värld finns många olika symboler utöver bokstäver och siffror, och vi arbetar också med att utveckla barnens förståelse för hur en krumelur kan stå för ett helt begrepp eller till och med en hel berättelse. Vi lyfter upp symboler i barnens vardag, trafikskyltar vid promenader längs vägarna, symboler i böcker, olika tecken som står för något och försöker visa på hur en symbol oftast är ett komprimerad innebörd – att den är betecknande. Det förekommer många olika symboler i förskolans vardag; vi har färgkoder, gruppssymboler, symboler på valkortet till barnens val osv.

Inom ramen för temat Matresan väver vi in mycket högläsning och matsånger som tränar språket tillsammans med rytmiken. Varje aktivitet stimulerar barnens delande av egna erfarenheter och kunskaper och de utgör en inspiration och kunskapsmotor för varandra.

Vi har också en språkansvarig – Liudmila Razumenko – som speciellt ansvarar för att bevaka språk, kultur och modersmål enligt vår plan för Modersmål (ingår i planen mot mobbing och kränkande behandling).

MATEMATIK-LOGIK

Förskolan ska ge barnen möjlighet att använda matematik för att undersöka och beskriva sin omvärld och lösa vardagliga problem. De ska lära sig att berätta, uttrycka tankar, ställa frågor, argumentera och kommunicera med andra i olika sammanhang och med skilda syften.

Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla;

- tillägnar sig och nyanserar innebörden i begrepp, ser samband och upptäcker nya sätt att förstå sin omvärld
- sin förståelse för rum, form, läge och riktning och grundläggande egenskaper hos mängder, antal, ordning och talbegrepp samt för mätning och förändring, samt att resonera matematiskt om detta
- sin förmåga att använda matematik för att undersöka, reflektera över och pröva olika lösningar av egna och andras problemställningar
- sin förmåga att urskilja, uttrycka, undersöka och använda matematiska begrepp och samband mellan begrepp

Så här jobbar vi med läroplanens punkter

Barnen tränar logik, matematik och metodik i planerande och genomförande av sina egna uppgifter, samt i de planerade aktiviteter vi gör. Vi ser samband, skillnader och nyanserar våra begrepp. I de flesta samtal kring vardagliga situationer och tränas olika lägesbegrepp som över/under, före/efter, stor/liten, dit/hit, samt antal och mängd (tex. Hur många barn är vi idag? Hur mycket mjölk finns i glaset, vi gör det här först och det där sedan osv). Barnen tycker om att räkna och gör det ofta spontant så fort det finns en mängd av något. Finns det en variation av längd så uppfattar barnen det och kan komma med jämförelser. Lägesbegrepp och storleksförhållanden, som över-under, högre-lägre, större-mindre, blir ofta lekar i barnens händer, de tar till sig begreppet och gör lekar kring det. Vad som är minst och vad som är störst. Så fort dessa situationer uppstår spontant så försöker vi att förlänga situationen och engagera så många barn som möjligt. Vi hjälper barnen att sätta matematiska begrepp på det de undersöker.

Skapande matematik. I ateljén uppstår rika möjligheter till spontan träning när barnen undersöker olika material, jämför färger, former och funderar över tyngd om de ska fästa olika objekt med lim på papper. De sorterar återvinningsmaterial i olika ordningar och leker med jämförelser av olika slag. Vi har också gjort olika övningar med olika material där vi arbetat med storlekar. Vi arbetar mycket med mönster i olika material, tex i form av mandalas. Vi har kommit i kontakt med upprepningar, symmetri, storleksförhållanden, nyanser och gjort en mängd jämförelser. Matresan ger oss också möjligheter att arbeta kreativt och estetiskt med matematik kring kategoriseringar, ordningar, mängder, delar, former, symmetri etc. både inomhus och utomhus.

I naturrummet sker de flesta planerade aktiviteterna kring matematik och här finns också rikt med material för matematik och naturvetenskap. Här finns matteknappar som vi använder till olika matematiklekar som övar mängduppfattning, mönster och räkning. Tillsammans med en tärning kan materialet varieras på spännande sätt och öka svårighetsgraden. Där finns också siffror, måttband, vågar och geometriska figurer för att stimulera till jämförelser kring antal, vikt och grundläggande matematiska former. Matematikspel – systematiskt leka med material som lånar sig till matematik. Vi pedagoger sätter matematiska ord på företeelser, gör jämförelser, ger motsatsbegrepp etc. I bygghörnan (nu i stora rummet) undersöks mängder, storleksförhållanden, höjd, symmetri/asymmetri, olika jämförelser och mätningar görs. Under våren har olika aktiviteter involverat undersökande av vikt, längd, omfång, antal, siffror osv. och barnen har använt olika måttstockar och vågar, klockor och timglas. Att uppfatta förändringar tränas genom att vi pedagoger kan påpeka att ett objekt ändrats, något är bytt, eller så leker vi Vad har hänt-leken, där någon

blundar och kompisarna arrangerar om, lägger till eller tar bort föremål. Sedan ska kompiserna försöka beskriva vad som skett. Ute på gården blir barnen också uppmärksamma på förändring i naturen och i hur olika material och växter kan förändras beroende på tex temperatur och luftfuktighet.

I sång, musik och dramatik ingår matematiken ofta på ett lättsamt sätt, räkna kompisar, klappa takten, känna på skalor, utsträckning av toner, räkna in låtar eller varandra. Det logiska tänkandet tränas förutom i de strukturerade aktiviteterna även i bygg med tågbanor, med tygkonstruktioner, i barnens idéer. Ute prövar barnen tex bollar i relation till olika hinder. Pedagogerna stöttar med frågor om vad barnen tror ska hända. För de yngsta kan det handla om att räkna varandra eller notera skillnader i storlek. Att uppfatta logiska samband. Om jag gör såhär händer det här.

NATURVETENSKAP-HÅLLBAR UTVECKLING-MILJÖ-HÄLSA

Utbildningen ska ge barnen möjlighet att tillägna sig ett ekologiskt och varsamt förhållningssätt till sin omgivande miljö, till natur och samhälle. Barnen ska ges möjlighet att förstå hur olika val kan bidra till hållbar utveckling, såväl ekonomiskt, som socialt och miljömässigt. Barnen ska få möjlighet att förstå sig själva och den mänskliga kroppens behov för en god hälsa och erbjudas rika möjligheter till rörelse, näringsriktiga måltider och ges förståelse för vad som är en hälsosam livsstil. De ska ges möjlighet att förstå kopplingen mellan hälsa och välbefinnande.

Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla;

- respekt för allt levande och omsorg om sin närmiljö.
- förståelse för naturens olika kretslopp och för hur människor, natur och samhälle påverkar varandra,
- förståelse för hur människors olika val i vardagen kan bidra till en hållbar utveckling,
- förståelse för naturvetenskap och samband i naturen, kunskap om växter, djur samt enkla kemiska processer och fysikaliska fenomen,
- sin förmåga att utforska, beskriva med olika uttrycksformer, ställa frågor om och samtala om naturvetenskap
- sin kroppsuppfattning och förståelse för hur viktigt det är att ta hand om sin hälsa och sitt välbefinnande

Så här jobbar vi med läroplanens punkter

Mycket av naturvetenskapen upptäcks och utforskas av barnen i samband med säsongsväxlingar. Höstens löv och mycket vatten, vinterns snö och is, vårens prunkande växtglädje och sommarens insekts- och djurexplosion. Vi tar alltid in barnens upptäckter och arbetar vidare med dem på olika sätt både inomhus och utomhus.

Naturkunskap och naturvetenskap

Så kom hösten och naturens Förändringar. Höstens fyrverkeri av färger ger skapar alltid nyfikenhet och engagemang hos barnen. I ateljén har vi fortsatt undersökningen visuellt. Hur ser löven ut? Olika former, olika färger, olika täthet och färgskiftningarna som sker under höstens gång. Genom att blanda färger har de förstått att en färg kan förändras genom att en annan färg tillförs. Vi iakttar och upptäcker nyanser, likheter och skillnader. Vi jämför ordnar och mäter... Vi har skapat gemensamma hösttavlor på olika sätt och i olika tekniker. Barnen har noga undersökt olika föremåls flytförmåga i vattenpölar, mätt djup och resonerat kring sina upptäckter.

Exempel på fysik och kemi i barnens aktiviteter. I naturvetenskapen har också fysik och mekanik undersökts genom hållbarhet i konstruktion (bygge av olika material), gravitation, volym, olika materials uppsugningsförmåga, flytförmåga och ytspänning (vattenexperiment). Kemi har kommit in genom blandningar med olika vätskor och färg (diskmedel, olja och vatten), experiment med ytspänning, barnen har tillverkat lim och troldeg av hushålls ingredienser och sett materia blandas och omvandlas. För de yngsta är det mycket prövande och undersökande. Kännande och smakande. Vi förser dem med olika material och verktyg som lämpar sig till egna undersökningar. Blandningar av fast och flytande material osv.

Naturkunskap. Genom promenader och utflykter stimuleras barnens uppmärksamhet och nyfikenhet på omgivningen. Det väcker spontana samtal kring djur och natur. Barnen har också varit iväg till 4H-gården i Eolshäll eller Aspuddsparken och där väcks frågor om hur djuren lever, vad de äter och hur de bygger. Vi pedagoger stöttar barnens tankearbete med frågor och på så sätt växer deras kunskap om naturen. Det uppstår också en dialog mellan det arbete vi gör inomhus kring djur och barnens iakttagelser av verkliga djur i sin närhet. Vi tar också ofta med oss lupporna ut för att kunna ta en närmare titt på naturens små beståndsdelar. Vi kan ta makrobilder som vi

skriver ut och studerar närmare på förskolan. Utöver vår utflyktsdag på fredagar sker kortare skogsturer även andra dagar, speciellt på miljödagarna.

Kaninklubben

Genom omvårdnaden om våra kaniner och fiskar lär sig barnen mycket om djur och vad en levande varelse behöver för att överleva och även för att ha det bra. Hur länge de lever, hur de pratar, vad de pratar om, vad de är rädda för och vad de tycker om. Det blir en naturlig del i beskrivning av djuren/människans plats i naturen och utgångspunkt för dialoger om vad olika djur äter, köttätare och vegetarianer till exempel. De får också möjlighet till identifikation med djur och kan känna sig bekvämare kring djur generellt.

Miljökunskap och en hållbar utveckling. Vi har en handlingsplan för Grön Flagga-certifiering (Håll Sverige Rent) som vi arbetar efter. Handlingsplanen fokuserar kretslopp, återvinning, sopsortering och återbruk. Våra fredagar ägnas åt att värna miljön på olika sätt. Vi lagar, fixar, återbrukar, är i naturen, lär oss om kretsloppet, sopans väg, vi städar, vårdar material osv. Även barnens deltagande i köket ger barnen en viktig del. Vi deltar också i skräpplockardagarna och vi ser det som ett led i att visa barnen att vi behöver ta hand om naturen, att vi har ett ansvar för att ta hand om vårt skräp etc.

En giftfri förskola. Vi har tidigare startat upp ett arbete med att följa Naturskyddsföreningens riktlinjer kring en giftfri förskola och inventerar förskolan och lägger upp en handlingsplan. Vi har i detta skede gjort en översyn på förskolan och sorterat bort material som inte håller måttet. Även detta arbete kommer att leda till att barnen får större förståelse för miljön. Vi avser att utse en ny ansvarig för detta arbete under nästa termin.

Kropp och hälsa. Luncherna och vilan ger ofta tillfälle till att prata om kroppen, matens inverkan, matsmältningen, behovet av sömn, rörelse och vila och vår allmänna hälsa. Köket är en centralt nav för vårt kunskapande kring kropp och hälsa (och för såväl livsmedelskunskap matematik som kemi och fysik). Här förmedlas näringslära och kroppsliga behov, vad de olika delarna kan behöva för olika näringsämnen och vad vi behöver tänka på för att må bra. Genom upplägget på förskoledagen med vila och utomhusvistelse, lugn aktivitet och häftig rörelse, mellanmål och kontinuerliga dryckintag, medvetandegörs barnet om sin kropps behov. Även i samband med yoga/avslappningsövningar/dans blir barnen uppmärksammade på kropp och sinne. I och med Matresan ges dagligen flera möjligheter till fördjupade samtal med barnen kring kost och hälsa. Vårt fokus på ekologisk mat, mat lagad från grunden, mycket grönsaker, undvikande av tillsatser och inget tillfört socker eller sötade livsmedel ger också barnen möjligheter att förstå sund kosthållning. Vi har pratat mycket hygien och smitta under året och barnen har utvecklat stor förståelse av sambandet däremellan.

Miljö dagar. På våra miljö dagar arbetar vi kontinuerligt med olika huvudområden kring miljö och hållbar utveckling. Barnen tar del i miljöarbetet redan från ett års ålder och möter de olika områdena på olika svårighetsnivå genom åren. På så vis kan vi hålla progression och nå djupt inom kunskapsområdena över åren.

Områden i barnens miljöarbete:

Den pedagogiska miljön inne (bli medveten om och ta hand om)

den pedagogiska miljön ute

Naturen ute

Naturen inne

Den vilda naturen

Den planterade naturen

Kretslopp

De olika elementen

Samhörighet med natur och djur

Identifikation
Respekt för allt levande
Klimat
Förutsättningar för liv och död
Naturupplevelser
Naturvetenskap
Iakttagelse/observationsförmåga
Processer/förändringar
Naturen som rekreation
Kroppen och terrängen
Omsorg om miljön

Alla grupper ska jobba med:

Elementen (förslagsvis efter årstid)
Plantering
Groddning
Bygge/konstruktion
Konstruktion med återvinningsmaterial
Återbruk
Laga & fixa
Materialvård
Skötsel av växter
Skötsel av djur
Respekt för djur
Sopsortering
Besök på återvinningscentral
Materialkännedom
Kretsloppen för de olika materialen
Kretslopp klimat
Vara ute mycket i naturen och uppleva den med alla sinnen

Det kan ske på följande sätt: (förslag)

Skapande: Göra konstruktioner/kompositioner m limpistol och återvinningsmaterial, göra eget papper av kasserat papper, göra pärlor eller collage av kasserat papper, måla m naturens färger, måla ute, ta in och måla av blommor/grenar, kompositioner med naturmaterial, måla med jord, bygg med stenar

Matematik: Jämförelser med naturmaterial (längd, tjocklek, struktur, transparens etc) mönster med naturmaterial, räkning av träd/kottar etc,

Musik/ljud/rörelse/lek: Hur låter olika material? Sopsånger att lyssna, sjunga och leka till, ljuden i skogen – spela in och försök att härma, sånger om djur och natur, djurlekar; röra sig som olika ljud, lyssna/låta som olika djur

Naturkunskap: Vara ute i skogen, lära om växter och träd, plantera inne och sedan plantera ut i pallkragar, ta med floraböcker ut och sedan leta efter växter, ta med papper/penna och teckna av löv, adoptera ett träd och besöka vid olika tidpunkter på året, göra kompositioner i naturmaterial på ljusbord/bakgrundspapper, undersöka småkryp och annat som barnen hittar (undersök och sätt tillbaka), undersök levande och döda saker – vad har hänt? Försök att lyfta processerna och alltings symbios.

Hälsa: Ätliga saker i naturen, naturen som rekreation, kroppen och terrängen.

Sinnesupplevelser: Känna på, lukta på, rulla/dansa/hoppa i, lyssna på...

SAMHÄLLE-KULTUR

Förskolan ska lägga grunden till ett växande intresse och ansvar hos barnen att aktivt delta i samhället. Ett globalt samhälle i ett långsiktigt framtidsperspektiv. Barnen ska ges möjlighet att förstå värdena i en kulturell mångfald och förståelse för att olika sätt att göra saker, olika traditioner och olika tänkesätt. Att utveckla förmågan att förstå och leva sig in i andra människors villkor och värderingar. Förskolan ska lägga grunden för barnens förståelse för olika kulturer och nationella minoriteter. Genom att barnen utvecklar tilltro till sin egen förmåga, blir delaktiga och utövar inflytande får de en grundläggande kompetens att bli aktiva samhällsmedborgare. Förskolan ska se till att främja barnens utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarsställande människor och samhällsmedlemmar. Utbildningen ska ta tillvara barnens nyfikenhet och stimulera deras intresse för samhället.

Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla;

- respekt för allt levande och omsorg om sin närmiljö.
- ett växande ansvar och intresse för att aktivt delta i samhället
- respekt och förståelse för alla människors lika värde och de mänskliga rättigheterna
- förmåga att ta hänsyn till och leva sig in i andra människors situation
- sin kulturella identitet samt kunskap om och intresse för olika kulturer och förståelse för värdet av att leva i ett samhälle präglad av mångfald samt intresse för det lokala kulturlivet
- förståelse för hur människor, natur och samhälle påverkar varandra

Så här jobbar vi med läroplanens punkter

Genom vår vision om att ingenting ska vara främmande för barnen när de lämnar förskolan och att de ska ha en stark läridentitet, där de vet att det är ok att inte veta men att det alltid går att ta reda på mer, att förstå mer, tillsammans med våra tankar om det kompetenta barnet som vet att det är värdefullt och sättet vi arbetar på med de demokratiska förmågorna tänker vi grundlägger de bästa förutsättningar för att barnen ska känna att de har förmågan att kunna delta aktivt i samhället.

Barn intresserar sig mycket för sin närmaste omgivning, sitt närsamhälle och vardagen ger alltid upphov till frågor om hur saker fungerar eller varför det är på vissa sätt... Allt från hur saker är organiserade i hemmet, vad som finns, vem som gör vad, jobbar med vad, åker hur, olika funktioner, avlopp, byggnaden, trappor, hissar, trafiken utanför, affären, lyktstolpar, knappar och spakar som får olika saker att hända... att göra barnen förtrogna med detta är det grundläggande steget i förståelse för samhället och hur det fungerar just nu och hur det kan komma att fungera.

Bygg och konstruktion. I barnens bygge omsätts både deras tankar om byggnader men det visar dem också möjligheter. Någon kan pröva hållfasthet i sitt bygge medan ett annat barn kanske fokuserar på vägar och infrastruktur och funktioner. Att arbeta tredimensionellt är bra för föreställningsförmågan och förståelse av rymd. Utomhus blir det ofta stora byggnationer som blir till hus som barnen lever i, som de går till jobbet ifrån, som de åker på semester ifrån och som de kommer hem och lagar mat och sover i. Här omsätter barnen sina samhällskunskaper på ett konstruktivt och lekfullt sätt.

Inom tvärvetenskapliga **temat matresan** har det just kommit in den samhälleliga aspekten genom att det varit en hel del byggande och vi har även gjort utflykt till affären för att se vad vi kunde förstå om infrastrukturen där. Hur kommer maten in i affären till exempel? Vad kommer ut från affären? I utflykter har närområdet kartlagts med olika samhällsfunktioner, där är frisören, där åkte en polisbil, var finns brandkåren, skulpturen som kultur i naturen, sopbilen som tömmer... En hel del olika samhälleliga funktioner belyses. Vi kommer också in på olika kulturer, olika seder och bruk samt geografi.

Deltagande i kulturlivet. I och med vår samhälleliga smittsituation har vi inte kunnat ta del i lokalsamhället i samma utsträckning som vi brukar och vill, men vanligtvis går vi regelbundet till biblioteket samt tar del av kulturutbudet för barn genom teater och musikföreställningar. Vi försöker

dock hitta möjligheter, som tex konserten som var Covid-anpassad och kom till oss.

Den kulturella identiteten. Kultur och traditioner går hand i hand och är ett roligt och spännande sätt att ta del av såväl egna som av andra länders. Vi försöker visa på olika sätt att göra saker och lyfter barnens olika traditioner. Vi försöker presentera våra svenska traditioner som en av många möjliga för att grundlägga en värderingsfri förståelse för att människor kan vara del av olika kulturer. En viktig del i den kulturella identiteten för barn är Sveriges starka barnkultur och vi försöker inkorporera de element av barnkultur som barnen för med sig in i förskolan genom att ta in tv-figuren i leken, använda för barnen välkända upplägg från olika program eller filmer etc. Barnsånger är en annan stark del av den svenska barnkulturen. Även här blandar vi de traditionella sångerna med nya från barnens egen nutid. Det sker både genom sångsamlingar och på vårt onsdagsdisco.

Förskolan utgör en alldeles egen subkultur där barnkultur och skolkultur möts. Vi försöker att bejaka barnkulturen genom att lyfta upp barnens intressen och vara tillåtande till olika former av uttryck för barnens kultur (tex gm samtal, lekar och bilder som anknyter till TV-program eller speciella leksaker som barnen har hemma). Barnen ska känna att deras liv är viktiga och att även det som händer utanför förskolan räknas. Vi firar de största traditionerna på förskolan. Då försöker vi lyfta olika symboler för traditionerna, musik, sånger och rörelse. I samband med traditioner pratar vi alltid om att det finns olika traditioner i olika länder och att firande kan se olika ut. Vi vill framöver göra en kulturinventering i alla familjer som är kopplade till förskolan och se om det finns fler traditioner vi kan lyfta fram. I köket finns visionen om att förmedla en bred matkultur. Vi har också gjort en inventering av familjernas kulturella band och utifrån den planerar vi också in kulturella inslag. Genom Matresan får vi också möjligheten att väva in kunskapen om ursprungsbefolkningar och minoriteter.

Liudmila Razumenko – ansvarar speciellt för att bevaka språk, kultur och modersmål. Det sker genom planen för Modersmål som mer i detalj specificerar vårt arbete med olika kulturer och språk.

METODIK-KREATIVITET-LEK-TEKNIK

Barnens utforskande och egna projekt är viktiga. De visar oss barnens lärsätt, metodik, intresse och kunskap. I våra planerade aktiviteter arbetar vi på ett vetenskapligt metodiskt sätt med förförståelse, hypotes, genomförande och slutsats. Vi vill ge barnen verktyg att arbeta metodiskt även på egen hand. Att de blir medvetna om sin egen process. Det utforskande förhållningssättet är i grunden kreativt, precis som barnens naturliga lärande. Vi bejakar barnens kreativitet såväl inom kunskapsområden som inom det estetiska. Barnens egna lek har en upphöjd plats på vår förskola. Vi har i både miljö och aktiviteter vinnlagt oss om att stimulera till lek och fantasi och utforskande samarbeten. Det till synes triviala i hemleken, jagaleken, djurleken eller familjeleken utgör istället en komplex situation, en plats för barnen att pröva sina kunskaper, att skapa förståelse, att imitera, fantisera och bearbeta intryck. Det bidrar till att forma deras uppfattning om sig själva. Men det är också ett sätt att pröva sin identitet, eller möjliga identiteter i samspel med andra. Teknik är verktyg i vårt kunskapsande och vi använder analoga och digitala verktyg som passar det vi vill uppnå.

Förskolan ska ge barnen förutsättningar för bildning, tänkande och kunskapsutveckling utifrån olika aspekter; intellektuella, språkliga, estetiska, praktiska, sinnliga och estetiska. Därför arbetar hela förskolan med kompletterande kunskapsmiljöer med avsett material för att stärka respektive område, samt att genom temaarbete låta alla barnen undersöka ett kunskapsinnehåll utifrån många olika perspektiv, med hjälp av olika pedagogers glasögon, med olika material och verktyg. Att få möjlighet till kunskapsinhämtning, bearbetning och uttryck på många olika sätt. Förskolan ska stimulera barnens kreativitet och nyfikenhet samt ges möjlighet att både arbeta självständigt och i grupp. I sitt lärande ska barnen uppmuntras och utmanas att pröva sina egna och andras idéer, lösa problem och omsätta idéerna i handling. Förskolan ska ge barnen tid, rum och ro till eget skapande och få möjlighet att utforska, reflektera kring, kommunicera och beskriva sin tillvaro och omvärld på olika sätt. Att få uppleva, gestalta och kommunicera genom olika estetiska uttrycksformer som bild, form, drama, rörelse, sång, musik och dans. De ska få konstruera, forma och skapa med olika material och tekniker, både analoga och digitala. De ska få utveckla digital kompetens och ett kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt samt att se möjligheter och förstå riskerna med digital teknik. Det är också viktigt att barnen får en bra balans mellan egen lek för lekens egen skull där barnen prövar, imiterar, fantiserar och bearbetar intryck. Lär sig om sig själva och andra, stimulerar fantasi och inlevelse, samarbete och kommunikation, abstrakt tänkande och planering/visualisering. Förskolan ska ge barnen tid, rum och ro att hitta på lekar, experimentera och uppleva. Att använda leken som form är också något som uppmuntras på förskolan, där lärande kan ske på ett roligt, lustfyllt, kreativt, utmanande och stimulerande sätt där barnen engagerar hela sig. Pedagoger kan också planera lek och använda lek/drama för att hjälpa barnen träna konflikthantering och kommunikation, träna lekförmåga eller för att bygga gemenskap mellan barnen. Eller bara ett sätt att på ett lustfyllt sätt delge ett kunskapsinnehåll

Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla;

- sin nyfikenhet och sin lust samt förmåga att leka och lära,
- tillägnar sig och nyanserar innebörden i begrepp, ser samband och upptäcker nya sätt att förstå sin omvärld,
- sin skapande förmåga och sin förmåga att förmedla upplevelser, tankar och erfarenheter i många uttrycksformer som lek, bild, rörelse, sång och musik, dans och drama,
- sin förmåga att bygga, skapa och konstruera med hjälp av olika tekniker, material och redskap
- sin förmåga att urskilja teknik i vardagen och utforska hur enkel teknik fungerar,
- sin förmåga att utforska, beskriva med olika uttrycksformer, ställa frågor om och samtala om teknik

Så här jobbar vi med läroplanens punkter

Det är viktigt för oss att erbjuda barnen en variationsrik miljö med olika möjligheter till undersökningar. Barnen ska dagligen ha tillgång till fri lek, organiserad lek, bild och skulptur/konstruktion, rörelse, sång och musik, dans och drama. Under sommarhalvåret finns också tillgång till utesnickeri och uteateljé. Sången finns med oss överallt oavsett årstid. Den uppstår ofta spontant hos barnen genom att de associerar till sånger i olika aktiviteter eller på olika platser, och vi hakar gärna på. Barnens egna lekar är viktiga och vi värnar om dessa. Är barnen mitt i en viktig lek så väntar vi tills de är klara innan vi avbryter för något annat. Ibland är det viktigt att en större grupp barn leker tillsammans och tillsammans med kamrater de kanske inte spontant söker sig till. Därför har vi ofta grupplekar som är organiserade. Kurragömma, under hökens alla vingar, musikstopp osv.

Metodik i barnens egna såväl som planerade aktiviteter. Efter vilan gör barnen ofta dramalekar som styrs med frågor, barnen hittar lösningar och för berättelsen framåt. I de öppna experimenten kan barnen välja hur ett experiment ska fortskrida, hur det ska läggas upp eller vad hela experimentet ska handla om och hur det ska utföras. Då följer de också en slags metodik, en ram inom vilken de gemensamt kan skapa eftersom alla känner till förutsättningarna.

Den öppna ateljén på eftermiddagarna ger möjlighet för barnen att finslipa sin metodik på egen hand. Vi uppmärksammar barnen på de olika delarna i deras kreativa process.

Kreativitet och metodik i skapande. I ateljén har vi gått igenom olika material för att barnen ska känna sig bekväma med att använda dem själva. Barnen vet var materialet finns och kan ta fram det när de behöver. Det är material för målning, skulptur, komposition, konstruktion, färglära, ljus/skuggor osv. Vi strävar även här efter en balans mellan det metodiska och planerade undersökandet och det fria skapandet och experimenterandet. I det metodiska undersökandet i såväl ateljé, som rörelserum och naturrum får barnen träning i att en undersökande metodik, att ställa upp hypoteser och pröva dem. Men slumpen ger också upphov till mycket lärande, så det ger vi också plats. Metodik och kreativitet korsbefruktar varandra. Det kan vara svårt att dra slutsatser kring ett helt spontant experiment, medan det metodiska utforskandet är styrt att nå ett visst resultat och kanske gör att vi missar att upptäcka något nytt. Barnen har också sin individuella metodik eller förhållningssätt när de går in i aktiviteter, en del vill se helheten först och förstå vad det hela handlar om innan de börjar pröva, medan andra direkt ger sig i kast med materialet, de olika delarna. När barnen sitter med egna idéer som de vill genomföra tränar de sin egen metodik. Vad de ska välja för material, hur de ska manipulera det och sedan utvärderar de resultatet. Blev det som de hade tänkt? Vi hjälper till med frågor om de vill komplettera med något material, jobba vidare eller om de känner sig nöjda med sitt arbete. Ibland ger vi tips på teknik. Det är viktigt att det är barnens egen idé som förverkligas och inte de vuxnas. Såväl i temat som genom den öppna ateljén på eftermiddagarna samt **Hobbyklubben** får barnen möjlighet att uttrycka sig kreativt och utforska olika material och deras möjligheter.

Leken. Barnens egna lek värnas genom tillgång till flera tillfällen av egenorganiserad lek under dagen. På morgonen innan planerade aktiviteter, innan lunch, kring mellanmålet och även på eftermiddagen finns stora tidshok där barnen kan organisera sig själva och bestämma innehållet i leken/aktiviteten. Det finns platser både inomhus och utomhus för leken. Och platsen influerar också barnens lek och ger impulser till olika typer av lekar med olika rekvisita.

Teknik. I vår teknikhörna har barnen kunnat använda en dator för pedagogiska spel som tränar språk och matematik. De har även tillgång till ordbehandlingsprogram och ritprogram. Barnen har varit med och fotat, skrivit ut på skrivare, kopierat och laminerat. I naturrummet har de äldre barnen tillgång till digitalt mikroskop där de undersöker hur olika material, ser ut på riktigt nära håll. I köket kan barnen komma i kontakt med hushållsteknik. För de yngsta är tekniken enklare; penslar, saxar, bestick men även tex förstoringsglas och CD-spelare.

Barnen har arbetat en del med ipad och tagit bilder och även spelat in stop-motion-film. Tidigare har vi arbetat med greenscreen, något som brukar återkomma relativt frekvent. Barnen har också

tittat på hur 3D-printern fungerar för att vi så småningom ska komma igång att använda den. I skolklubben tränar barnen mer metodiskt på att använda dator, söka efter bilder och skriva ut dem. De använder också ipad för att dokumentera sitt arbete i skolklubben. Barnen är nästan alltid intresserade av och nyfikna på tekniska verktyg vare sig de är analoga eller digitala.

Tillgången till det kreativa och estetiska borgar ateljéeristån för det visuella på förskolan för – Tove Lindholm.

MUSIKALISKT-MOTORISKT

Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla;

- sin skapande förmåga och sin förmåga att förmedla upplevelser, tankar och erfarenheter i många uttrycksformer som lek, bild, rörelse, sång och musik, dans och drama,
- sin motorik, koordinationsförmåga och kroppsuppfattning samt förståelse för vikten av att värna om sin hälsa och sitt välbefinnande,

Så här jobbar vi med läroplanens punkter

Musiken är en källa till stor glädje, spontan rörelse och humor. Även i musiken försöker vi införa variation. Det är musik ur olika genrer och från olika länder, olika rytmer och tongångar. I ateljén spelar radion ofta etnisk musik från olika länder, och i radioprätet får vi höra olika språks melodier. Barnen prövar våra olika instrument som har olika uttryck. Musiken är ett språk som vi alla är del av och musikaliska intryck kan ge en mångfald av personliga uttryck när den översätts till ord, rörelse eller bild. Vi har ”disco” några gånger i veckan, och det betyder egentligen att vi spontant dansar till olika sorters musik. Det sker på såväl barnens som de vuxnas initiativ. Onsdagar brukar vi ha disco (inne eller ute beroende på säsong). I musiken, som i allt annat, är vissa aktiviteter planerade och andra spontana. Det blir olika danslekar – som musikstopp som tränar lyssnandet och koordination, rörelselekar – som härma John som tränar iakttagelse, motorik och koordination, och som yogalekar – som utöver detta också tränar närvaro och vila. Vi försöker få barnen att känna inåt, hur känns det i kroppen? Vi har gjort massagesagor för att ge barnen tillfällen till fredlig beröring och som också ger ytterligare kroppskännedom, om såväl sin egen som andras kroppar. Barnen har haft möjlighet att undersöka olika instrument och deras ljud. Inom temat Matresan kommer barnen få spela in och skapa egna ljud och sätta ihop dem till en låt.

Finmotoriken tränas mest inne, speciellt kanske i ateljén med teckning och konstruktion, men även i olika experiment och tillsammans med musikinstrumenten. De yngsta barnen tränar finmotorik mycket genom att plocka i och ur saker ur lådor. Ute jobbar barnen främst med grovmotoriken, de klättrar i parker och i skogen, på berg och i träd, de gör hinderbana, hoppar och kryper, gömmer sig, leker jagalekar eller gräver tung sand i sandlådan.

Dansklubben. I dansklubben får barnen utmaning i kroppskontroll, koordination, balans och rytmik. Utifrån barnens önskingar om musik och rörelser sätts en koreografi ihop. Genom att barnen jobbar med bestämda rörelser blir de väldigt medvetna om sin kropp i relation till rummet och andras kroppar. Barnen tar hjälp av varandra för att komma ihåg rörelser.

Onsdagsdisco. På discot rör sig barnen fritt till musiken. Ibland kan pedagoger initiera en gemensam dans eller dans i smågrupp. Speciellt när vi lyfter fram olika kulturers musik kan vi också lära oss ett traditionellt/kulturellt danssätt. Här booster vi rörelseglädje!

Tillgången till det kreativa musikaliska och audiella borgar ateljeristan för det audiella på förskolan för – Tom Philip. För det kulturella inslaget ansvarar Liudmila tillsammans med Veljka.